Abstrakt

Biodiverzita zemědělské krajiny je výrazně ohrožena intenzifikací hospodaření, přičemž ptáci patří mezi nejvíce zasažené skupiny živočichů. Zatímco tyto trendy byly důkladně prozkoumány v západní Evropě, o dynamice ptačích populací ve střední a východní Evropě víme stále relativně málo. Tento region se přitom vyznačuje rozsáhlými monokulturními plochami, pozůstatky kolektivizace a specifickými zemědělskými režimy. Disertační práce se zaměřuje na vyplnění těchto mezer v současném stavu poznání prostřednictvím zkoumání mechanismů, které ovlivňují ptačí populace v intenzivně obhospodařované krajině Slovenska a okolních regionů. Věnuje se vlivu struktury vegetace, dostupnosti potravy, velikosti polí, typu plodin a heterogenity krajiny na početnost a druhové bohatství ptáků. Na základě osmi vzájemně provázaných studií výzkum přináší několik podstatných ekologických a ochranářských poznatků. Výsledky ukazují, že struktura vegetace a dostupnost bezobratlých jsou zásadními faktory ovlivňujícími vhodnost stanovišť pro ptáky, přičemž jejich vliv se liší v závislosti na typu plodiny a velikosti polí. Ozimá pšenice poskytovala příznivé podmínky pro hnízdění, ale kvůli častému používání pesticidů nabízela jen omezené potravní zdroje. Kukuřice a řepka sice hostily vyšší množství bezobratlých, jejich hustá vegetace však omezovala přístupnost pro ptáky hnízdící na zemi. Menší pole s pestřejší skladbou plodin oproti rozsáhlým homogenním polím podporovala vyšší druhovou bohatost i početnost ptáků, což podtrhuje význam krajinné heterogenity. Ekologické zemědělství a cílená ochranářská opatření, jako jsou biopásy, se ukázaly jako účinné nástroje pro podporu ptačích populací. Ekologicky obhospodařovaná pole hostila vyšší početnost ptáků díky omezenému používání pesticidů a vhodnější struktuře vegetace. Biopásy v rozsáhlých polích poskytovaly důležité hnízdní a potravní prostředí, zejména pro ohrožené a na zemi hnízdící druhy, jako jsou skřivan polní (*Alauda arvensis*) a konipas luční (*Motacilla flava*). Výzkum rovněž prokázal, že země střední a východní Evropy po vstupu do Evropské unie zaznamenaly rychlý pokles populací ptáků zemědělské krajiny, a to v důsledku intenzifikace podpořené Společnou zemědělskou politikou (SZP). Ačkoli SZP obsahuje agro-environmentální nástroje, jejich realizace v tomto regionu nedokázala kompenzovat negativní dopady intenzifikace. Doplňková mezinárodní analýza navíc ukázala, že dlouhodobé populační trendy se mezi zeměmi střední Evropy výrazně liší v závislosti na historickém vývoji zemědělství a současné struktuře hospodaření, přičemž největší poklesy byly zaznamenány v zemích s vysoce intenzivním velkoplošným zemědělstvím. Disertační práce zdůrazňuje naléhavou potřebu regionálně přizpůsobených ochranářských strategií, které zohlední specifický socio-politický a zemědělský kontext střední a východní

Evropy. Mezi doporučení patří zmenšování velikosti polí, rozšiřování biopásů, podpora ekologického zemědělství a zvyšování heterogenity krajiny. Tato opatření by měla být podpořena reformami SZP, které postaví ochranu biodiverzity na roveň zemědělské produkci. Tímto způsobem práce přispívá k hlubšímu porozumění ekologii ptáků zemědělské krajiny a nabízí konkrétní směr pro integraci cílů ochrany přírody do udržitelných forem hospodaření ve střední a východní Evropě.